

Дзмітрый Радзівончык

Гарызонт
чакання
чытача

Дэбюты, адкрыцці, моладзевы стыль, творчы рост, дыялог і пераемнасць пакаленняў... Калі разважаеш аб працы з моладдзю, аб пошуках юных талентаў, бачыш, што сутыкаешся з рознымі перашкодамі. Недахоп інфармацыі — адна з іх. Нягледзячы на дамінуючую сацыяльна-псіхалагічную мадэль грамадскага спажывання, наша моладзь працягвае тварыць. Юнакі і дзяўчаты пішуць, перамагаюць у конкурсах, публікуюцца ў перыёдыцы, выдаюць кнігі. Ці знаходзяць яны сваю чытацкую аўдыторыю? Чым характарызуецца почырк маладых аўтараў? Якім акном магчымасцяў для нашага юнага сучасніка з'яўляюцца мастацтва слова і працэс кнігавыдання? Комплекс патрабаванняў, якія прад'яўляюцца грамадскасцю да літаратурнай прадукцыі, тэарэтыкі называюць гарызонтам чакання чытача. Прапаную свае разважанні наконт кніг маладых землякоў.

«На зямлі, што завецца Радзімай»

Як відаць з назвы кнігі, Вольга Алізар упэўнена распрацоўвае патрыятычную тэматыку. Прычым мастацкі дыскурс выбудоўваецца паэткай вакол вобраза *малой радзімы*, невялічкага, заўсёды мілага сэрцу населенага пункта, вёсачкі, якая пад націскам урбанізацыі перажывае не лепшыя часы. Шчымлівая споведзь чалавечай душы перад алтаром наравістай сучаснасці. Экскурс у ідэальнае мінулае надае вершам спецыфічную экспрэсіўна-эмацыйную афарбоўку. Адценні меланхоліі і трывогі суседнічаюць з прызнаннямі ў любові і імкненнем абавязкова калі-небудзь вярнуцца сюды, у гэты чароўны куток.

Олизар О. С. О тебе, моя милая Родина. Вершы. — Мінск : Колорград, 2022. — 150 с.

Есть такие места, что затронули душу.
 Прикипев к ним, идём мы с оглядкой назад.
 И мечтаем когда-нибудь всё же вернуться,
 Чтобы, слов не жалея, о главном сказать.

Надзвычай важным у творчасці паэткі выглядае матыў памяці. Памяць як погляд праз призму часу на сябе ў мінулым. Памяць як параўнальны аналіз. Памяць-адлюстраванне і памяць-пакаянне. Радзіма для лірычнай гераіні — гэта і алтар, і арыенцір на жыццёвых шляхах, надзейны тыл, пункт вяртання. Але вяртання з якой мэтай? Каб потым, пасля хвалі настальгіі зноў з'ехаць у свет, у горад? З сакральнай тэмай малой радзімы цесна звязаны вобраз бацькоўскага дома. Гэта яшчэ адзін аб'ект пакланення і пункт духоўных памкненняў лірычнай гераіні:

Собери нас однажды, родительский дом,
 Без причины, без повода, без объяснений
 За накрытым с любовью огромным столом.
 И мы все обязательно, слышишь, приедем.

Вобраз вялікага шчодрара стала можа сімвалізаваць моцную, дружную сямя, сацыяльную стабільнасць, упэўненасць у заўтрашнім дні. Ён быццам дэманструе, наколькі шчасны выпаў лёс чалавеку. Спрадвеку ў народзе ведаюць: дом без стала — штосьці інфернальнае, быццам храм без крыжа. Нездарма апокрыфы называюць стол далонню Божай. У радках Вольгі Алізар вобраз стала — святыня, і, як сапраўдная святыня, ён звязаны з матывам любові. З тым самым пачуццём, з якім паэтэсай маштабна малюецца ўся Беларусь:

Я живу на зямлі, што завецца Радзімай,
 У вялікай, магутнай, прыгожай краіне,
 Між шырокіх палёў, і балот, і лясоў
 І пад крыламі птушчак наших — буслоў.

Для гутаркі пра галоўнае паэтэсе неабходны чытач-аднадумец, якому блізка перажытае яе Я-гераіняй. Пранікнёны лірызм, якім характарызуецца зборнік «О тебе, моя милая Родина», прыйдзеца да душы рамантычным, чулівым натурам.

У плане формы верша ў адзначанай кнізе назіраем вольнае абыходжанне з рыфмай. Нярэдка паэтэса абмяжоўваецца ў сугуччах супадзеннем толькі аднаго галоснага гука, быццам падкрэслівае, што глыбіня ідэйнага зместу для яе важнейшая за форму. На маю думку, вельмі шкада, што ў кнізе адсутнічаюць ілюстрацыі. Дарэчы, я не хацеў бы, каб мая Радзіма выглядала так, як на вокладцы кнігі (нейкі змрочны пейзаж заняпаду). Зборнік лірыкі Вольгі Алізар — тыповы дэбют маладога аўтара, дзе маем прыкметы пошуку ўласнага стылю, а гэта значыць, і пошукі сябе, сваёй аўтарскай пазіцыі. Задачы паэтэсы — яе умацаваць і канкрэтызаваць, знайсці пэўныя разыначкі для прыцягнення ўвагі моладзі, абавязкова нешта перагледзець. Дарэчы, гэтым творца ўжо актыўна займаецца: прыслухалася да рэкамендацый, стала пісаць выключна на беларускай мове, рыфмы сталі больш карэктнымі. Пажадаю Вользе смеласці ў выбары тэм і большай настойлівасці ў працы над формай.

«Над верасам дзікага краю...»

Шоломицкая Е. Н. Скандинавская лирика.
Вершы. — Мінск: Ковчег, 2023. — 160 с.

Паэтка Алена Шаламіцкая паспяхова дэбютавала ў папулярным калісьці моладзевым літаратурным праекце «Першацвет». Нейкі час яна жыла за мяжой. Мабыць, гэтыя акалічнасці натхнілі яе на напісанне вершаў, з якіх склаўся яе першы зборнік «Скандынаўская лірыка». Кніга Алены мае сваю кампазіцыю, яго складаюць тры раздзелы. Назвы некаторых з іх працяты экзотыкай: «Стихюгге»; «Стишина»; «Вяршыні». Вынаходніцтва словаформаў (аказіяналізмы) — адметная асаблівасць творчасці некаторых гродзенскіх паэтаў, пераважна пачынаючых. У першым раздзеле зборніка адчуваецца ўплыў характэрнага для Паўночнай Еўропы асаблівага стылю жыцця «хюге»

(hygge) — утульнасць і камфорт, пачуццё ціхага задавальнення жыццём, адчуванне дабрабыту. Прыкметна імкненне паэткі адаптаваць заморскае паняцце на славянскай глебе і ў лірыцы:

Моўчкі знічкі лаўлю, іх цяплом свой сусвет саграваю
І амаль што лунаю сама ў неаб'ятнай прасторы
Па-над садам з трох яблынь, над версам дзікага краю,
Дзе чакае, дагэтуль чакае паўночнае мора.

Ад зместу зборніка, уразіўшыся яго каларытнай атмасферай (чаго вартыя толькі, напрыклад, загадкавы падзагаловак «Альбом паэзіі» і закладка ў выглядзе хвосціка ад чайнага пакуначка), не трэба чакаць дзёрзкасці бунтарскага духу, эпатажнасці эксперыменту. Падвешаная ў свядомасці чытача стрэльба замест аглушальнага стрэлу выдае... цішыню, а таксама ціхае патрэскаванне дроў у каміне, інтэлігентныя развагі пра жыццё, апісанні экзатычных, кранальных краявідаў, сентыменты шчырых прызнанняў... Высвятляецца: у нас тое, што за мяжой называюць «хюге», увасабляе «ціхая лірыка», у дадзеным выпадку яе жаночы варыянт узору ХХІ стагоддзя.

Што тычыцца формы вершаў, то тут можна адзначыць хібы. Напрыклад:

Я — хозяйка собственного мира:
Что хочу — творю и вытворяю...
Из преданного химией эфира
То, что невозможно, — воплощаю.

Або:

Оживи меня, оживи,
Ободри меня, обнови,
Дай мне крепкую руку твою.
Поддержи, когда я на краю.

У адрозненне ад твораў папярэдняга аўтара, у тэкстах Алены сустракаецца вольнае стаўленне не да рыфмы, а да рытмічнай арганізацыі тэксту.

Лексіка вершаў насычана кніжнымі, навукова-папулярнымі тэрмінамі: «крытэрий», «сущность», «позитив», «версия», «репертуар», «креативный», а таксама шчодро прыпраўлена інфантальным прастамоўем: «гречу», «фотки», «няшный», «печеньки». Як і ў вершах Вольгі Алізар, у творах з «Скандынаўскай лірыкі» няма загалоўкаў. Але ў адрозненне ад папярэдняга зборніка, у гэтай кнізе ёсць ілюстрацыі. Графічныя. Іх выканала сама паэтка.

Лірычнай гераіні зборніка характэрны любоў да вандраванняў, гатоўнасць да змены абстаноўкі, якія ў выніку прыносяць супакаенне і камфорт. Кожны верш — быццам камертон: з яго дапамогай паэтка прапануе чытачу ўласны пошук гармоніі:

Распластаўся мой ранак туманам
Недарэчна так, небяспечна.
Мне спазніцца ніколі не рана.
Гэты золак хай доўжыцца вечна!

Няхай жа доўжыцца і багацце мастацкі пошук маладой паэткі. А ў гэтым ёй, як і іншым маладым творцам, дапаможа створаная нашай пісьменніцкай арганізацыяй Грамадская літаратурная школа. У перспектыве мне бачыцца новы зборнік выключна беларускай лірыкі Алены Шаламіцкай, не пазбаўленай экзатычных павеваў.

«Лёсу насуперак»

Маладая слонімскае пісьменніца Наталля Лабеева, на мой погляд, больш яркая праяўляе сябе як празаік, хаця ў яе творчым набытку ёсць і вершы. Філолаг па адукацыі, яна ўраджае працаздольнасцю і шырынёй кругагляду.

У разглядаемай кнізе хочацца адзначыць апавяданне «Не в своё дело». Гэта сумны апавед пра чалавека, які з маленства любіў тэхніку, марыў стаць аўтамаханікам, але, падпарадкаваўшыся волі маці, толькі дзеля любові да яе, быў вымушаны адмовіцца ад сваёй мары. Ён вывучыўся на піяніста,

Лобеева Н. С. Никогда не говори «прощай». Вершы і проза. — Мінск: Колорград, 2024. — 60 с.

але паколькі ў яго не было яскравага таленту, ён урэшце папоўніў шэрагі, па сутнасці, няшчасных людзей.

У цэнтры ўвагі пісьменніцы — свет чалавечай душы, складаны і супярэчлівы; катэгорыі маральнасці, сумлення; устойлівасць чалавечай прыроды ва ўмовах шматлікіх выпрабаванняў. Як гэта сёння — быць сабой, — разважае аўтар, — захоўваць сябе, сваю самасць і заставацца прымальным для іншых? Як гэта — аддаваць сябе людзям, у адказ не атрымліваючы нават крышачку дабрыні? Як жыць, калі сіл не стае? Як не здацца пад цяжарам недасканаласці свету? Пісьменніцы трэба падзякаваць ужо толькі за гэтыя пастаўленыя пытанні. Што тычыцца адказаў на іх — мне думаецца, іх варта шукаць і ў перспектыве, ва ўсёй творчасці Наталлі, а аўтар яна вельмі і вельмі шматаяцальны. Пасля майго асабістага знаёмства з творцай стала зразумела, што гэта чалавек «без ружовых акулераў», чалавек, які мае ўласныя перакананні, які насуперак усяму працягвае шукаць сябе, які пакутуе, памыляецца, але старанна развівае сюжэт свайго жыцця і сваёй балючай, драматычнай любові да яго. Не сакрэт, што гераіня апавяданняў з кнігі, дзяўчына Маша, — вобраз шмат у чым тоесны аўтару. Адзінота ў натоўпе... Гэты стан вядомы многім творчым (ды і не толькі) людзям. Таму менавіта такім — яркім, непасрэдным асобам, якіх не песціць лёс, я б парэкамендаваў кнігу Наталлі Лабеевай «Нікогда не говори “прощай”». І абавязкова — моладзі, якая ў апісаных тут няхітрых, але надзвычай паказальных жыццёвых сітуацыях магла б убачыць сябе і прадухіліць шматлікія праблемы.

Кніга Наталлі Лабеевай з павучальна-аптымістычнай назвай «Нікогда не говори “прощай”» мае падзагалавак «Вершы і проза». Спачатку я скептычна паставіўся да прозы з паэзіяй пад адной вокладкай (як пад адным дахам складана ўжывацца розным людзям, неаднолькавым па дастатку, адукацыі, менталітэце і г. д.). Але, прачытаўшы кнігу, я зразумеў, што аўтару нельга было паступіць інакш. Справа ў тым, што Наталля прапаноўвае арыгінальнае рашэнне — смела размывае межы паміж двума сусветамі (родамі літаратуры) і нават аб’ядноўвае лірыку з эпасам у рамках аднаго твора. Уявіце: дзеянне, рух плаўна трансфармуюцца ў глыбокі паэтычны маналог, кранальную, узнёслую філасафічную споведзь перад сабой і светам. Пераход на мову паэзіі — вымушаная мера, мабыць, таму, што мова прозы ўжо проста не здольная перадаць усю паўнату аўтарскай задумы: «Теперь Ира знала: она — счастливая. // Спасти тишину от нас, // От наших собственных фраз, // От наших бессмысленных слов, // От наших сердец на засов // Запертых // Внезапно ли?» («Счастливая»).

З удзелам паэзіі проза Наталлі Лабеевай перажывае перараджэнне, становіцца чымсьці іншым: эсэістыкай, плынню свядомасці, сублімацыяй, афірмацыяй, чым заўгодна, толькі звыклай прозай ужо быць перастае:

«Тишина и молчание. Молчание предполагает слова и ответы. Молчание скупое, глухое и холодно. А тишину можно слышать, в неё можно погружаться, в ней можно жить. Она созвучна тебе, слышишь?» («Счастливая»).

І з чытачом, напэўна, таксама адбываюцца (павінны адбывацца) змены. Ва ўсякім выпадку пасля прачытання кнігі вы ўжо не будзеце такім, як раней. Бо ўсё цяжэй заставацца ўбаку. Гэты працэс называецца мастацкай камунікацыяй. Пісьменніца абуджае ў нас схаваныя рэзервы, яе тэксты служаць трыгерам, каталізатарам духоўнага развіцця, пачуццёвага ўзбагачэння:

Счастье только лишь здесь и только сейчас.
Вся природа в востроге от нас.

Это сложно. Любить и смеяться.
Писать стихи.
Но ты просто будь рядом судьбе вопреки.

Калі апавяданні змяняюцца падборкамі вершаў, адчуванне ідэйна-тэматычнага адзінства кнігі не парушаецца, не знікае атмасфера інтымнага дзённіка. Якраз наадварот. Вершы падкрэсліваюць неадназначнасць духоўнага жыцця сучаснага чалавека, заваstraюць увагу чытача на глыбіні душэўных перажыванняў:

Никому не нужна твоя истина
В этом мире, где тонкий расчет.
Вечное в нем — увь! — не осмыслено.
Все быстрее наше время течет.

У якасці сваіх чытацкіх расчараванняў ад кнігі Наталлі Лабеевай «Никогда не говори “прощай”» назаву наяўнасць у тэкстах некаторых моўных недакладнасцей (напрыклад, «в лапки мягко, в животик мягко»), а таксама адсутнасць літары «ё», якую ніхто не адмяняў. Акрамя таго, у выкарыстанай для назвы кнігі папулярнай формуле «никогда не говори» мне бачыцца не толькі фразеалагічная з’ява, але і штамп.

Становішча адбавязвае

Алена Запаснік з Воранаўскага раёна піша прозу, працуе ў жанры педагагічнай (зборнік «Подарок волшебника») і экалагічнай (зборнік «Забота о Матушке-Природе») казкі. Безумоўна, у мастацкім уважэнні творчых задум маладога педагога не абышлося без уплыву фальклору, у прыватнасці традыцый рускай народнай казкі. Героі кнігі «Подарок волшебника» — дзеці, якія трапляюць у няпростыя жыццёвыя сітуацыі і з дапамогай казачных герояў — раслін і жывёл — спрабуюць знайсці выйсце. Наколькі новая гэтая сюжэтная мадэль? Аўтар спрабуе зрабіць стаўку на арыгінальнасць. Тым не менш творчасць маладой казачніцы нездаром трапляе ў рэчышча кантэкстуальных сувязяў, раз-пораз нагадваючы то інтэрактыўныя гісторыі Ліны Багданавай, то павучальныя сюжэты Ганны Скаржынскай-Савіцкай. «Думаецца, што кніга стане мудрым дапаможнікам для бацькоў і выхавальнікаў, якія імкнуцца дапамагчы сваім дзецям лепш даведацца пра нава-

Запасник Е. Ч. Подарок волшебника. Казки. — Гродна: ЮрСаПринт, 2021. — 64 с.
Запасник Е. Ч. Забота о Матушке-Природе. Казки. — Гродна: ЮрСаПринт, 2022. — 56 с.

кольны свет», — сказана ў анатацыі да выдання. Застаецца спадзявацца на тое, што дарослыя самі здольныя паспяваць за галавакружнымі метамарфозамі рэчаіснасці. У казках Алены Запаснік усё адпавядае канону, усё традыцыйна і нават трывіяльна: дабро атрымлівае перамогу над злом, чараўніцтва дорыць героям святло, цяпло, дабрыню. У далейшым я б параіў аўтару больш выкарыстоўваць элементы гратэску ў стылі Льюіса Кэрала або гумару ў стылі Астрыд Ліндгрэн. З іх дапамогай можна закадаваць у змесце твора мноства паралельных сэнсаў, надаць значэнню казкі ўніверсальнасці, зрабіўшы яе шматграннай і шматслаёвай. На вялікі жаль, у рэальным навакольным свеце не часта вітаецца ўсё ірацыянальнае, чароўнае, летуценнае. Як кажуць, не мы такія — такое жыццё.

Жанр экалагічнай казкі — чарговы ўпэўнены крок пісьменніцы-педагога на шляху да творчай, мастацкай рэалізацыі прафесійных адукацыйных прыёмаў. А гэта і ёсць прагрэсіўны падыход. Вось толькі да чаго: да мастацтва або да педагогікі? Экалагічнасць можа быць і абстрактнай катэгорыяй, якаснай характарыстыкай, уласцівай чалавечым узаемаадносінам. Таму ў другой сваёй кнізе «Збота о Матушке-Природе», дзе антрапамарфічна ўзаемадзеючыя расліны і жывёлы, пісьменніца ў пэўнай ступені паўстае ў амплуа псіхолога, філосафа, асветніка, прапаведніка. Экалогія? Так, ёсць і яна. Але штосьці падказвае, што прапанаваная гутарка на прыродаахоўныя тэмы для маладой пісьменніцы прамежкавы, пераходны этап.

Дэбютныя кнігі адрасаваны Аленай дзецям дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту. Час ідзе, і літаратура абавязаная глядзець у заўтра. Чаму б не старацца стаць разам? Новы ўзрост нараджае новыя клопаты, інтарэсы, тэмы. Чараўніцтва паступова перараджаецца ў суровыя законы быцця. Дыдактыку і экалагічную тэматыку рана ці позна прыйдзецца актуалізаваць у сферах складанай, праблемнай псіхалогіі падлеткаў, іх маральнага выбару на важным этапе фарміравання асобы, крышталізацыі іх грамадзянскіх перакананняў. Сяргей Міхалкоў пра гэта казаў: «Сёння — дзеці, заўтра — народ».

Мова казачных тэкстаў змяшчае няшмат маркераў жанравай тыповасці: «долго ли, мало ли прошло времени»; «жил-был Окунь»... Затое стае грувасткіх, уласцівых падручнікам слоў: «высокородный», «катаклизмы», «миссия», «гармония». Лексіка казкі нярэдка апырэджвае яе чытача. Нагадаю: яго ўзрост заяўлены як дашкольны і малодшы школьны. І гэта вельмі здзіўляе. Некаторыя словы з кнігі дай Бог зразумець бацькам гэтых дзяцей!

Канкурэнцыя, сацыяльная адказнасць літаратуры сёння ўзрастае і, зразумела, патрабуе больш тонкай, карпатлівай творчай працы. Пачатак гэтай працы аўтарам пакладзены. Вялікі плюс: кнігі маладой пісьменніцы-педагога аформлены ярка, ілюстраваны багата, прафесійна, як і належыць якасным выданням для самых маленькіх. Яшчэ парада ад чытача. Радзіма Алены Запаснік, Воранаўскі край, — унікальны свет, багаты на народныя традыцыі, ён славіцца сваёй гісторыка-культурнай спадчынай. Чаму б пісьменніцы не выкарыстоўваць у сваёй творчасці мясцовы матэрыял, так званы рэгіянальны фактар? Я перакананы, што ў хуткім часе так яно і будзе. Не выключана, што з-пад пера Алены Запаснік яшчэ выйдуць краязнаўчыя, этнаграфічныя, сацыяльныя і іншыя казкі. Галоўнае — не спыняцца.

Вучымся ў дэбютанта

Нельга абысці ўвагай кнігу яшчэ аднаго маладога аўтара. Знаёмцеся: паэт, празаік, драматург Андрэй Дарожкін і яго дэбютнае выданне «Куфар патрэбных казак». Як бачым, і зноў казкі. Чаму? Паспрабуем уявіць сабе звычайны вобраз казачніка. Гэта, як правіла, упрыгожаны сівізной пажылы чалавек, асоба таямнічая, з вельмі насычанай біяграфіяй, магчыма, з трагічным лёсам, носьбіт вялікага багажу ведаў, жыццёвых прамудрасцяў, магчыма, паранармальных здольнасцяў і Бог ведае чаго яшчэ. Але перад

Дарожкін А. С. Куфар патрэбных казак. Казкі. — Мінск: Выдавецкі дом «Звязда», 2025. — 72 с.

намі — казкі ад маладога інтэлектуала, чалавека вельмі адкрытага, светлага, прагрэсіўнага. Яго погляд скіраваны ў заўтра. Рэаліі сучаснай літаратуры разбураюць стэрэатыпы. Беларускія казачнікі і казачніцы значна адрозніваюцца ад сваіх папярэднікаў. Тым не менш для таго, каб матэрыял цалкам адпавядаў кананічным законам жанру і, зразумела, патрабаванням прэстыжнага дзяржаўнага выдавецтва, аўтару прыйшлося добра пастарацца. І ўсё атрымалася! Спачатку была перамога Андрэя ў леташнім рэспубліканскім конкурсе рукапісаў з адметнай назвай «LitUP» (яго яшчэ называюць літаратурным стартапам). Яшчэ штых да партрэта аўтара: Андрэй Дарожкін па адукацыі культуролаг, сур'ёзна займаецца навукай, рыхтуецца абараніць кандыдацкую дысертацыю. Усё гэта красамоўна характарызуе літаратара, яго круггляд і высакародную асветніцкую місію (духоўны свет маладога пісьменніка набліжае яго да вобраза мудрага, эрудзіраванага ветэрана казачнага руху з далёкага мінулага).

Дэталёвы аналіз, падрабязныя рэцэнзіі на кнігу Андрэя Дарожкіна «Куфар патрэбных казак» яшчэ наперадзе. Хачу сказаць пра іншае, што звяртае на сябе ўвагу. Зразумела, што для камерцыйнага поспеху справы (дзяржава не штурчае грошы на вецер) на дапамогу новай кнізе, а заадно і ў якасці падтрымкі пісьменніка-дэбютанта накіраваны пэўныя маркетынговыя тэхналогіі. Ды і сам аўтар дакладна ўсведамляў, у якім свеце наканавана нарадзіцца яго кнізе, чаго ад яе чакаюць не толькі чытачы, але і выдаўцы. Пачуццём адказнасці тлумачыцца вельмі выразны маркер у назве кнігі, а менавіта — эпітэт «патрэбных» [казак]. Тонкі псіхалагічны прыём, свайго роду загадаваны знак якасці, павінен эфектыўна паўплываць на попыт кніжнай прадукцыі, на свядомасць чытацкай аўдыторыі, заклікаўшы яе спыніць свой выбар менавіта на тым, што трэба, за што можна і неабходна прагаласаваць рублём. Чыстая стратэгія. Ёсць чаму павучыцца ў дэбютанта ўсім аўтарам без выключэння

(не толькі тым, хто супрацоўнічае з дзяржаўнымі выдавецтвамі). Сучаснае мастацтва, апроч усяго іншага, кіруецца адказнасцю — перакананы мой малады калега. Дадзены тэзіс атрымліваецца ўлічваць, на жаль, далёка не ўсім пісьменнікам. З іншага боку (маё асабістае перакананне): кнігу памылкова разглядаць толькі як *тавар*. Гэта духоўная каштоўнасць. І так, не заўсёды рэнтабельная. Шматвекавы вопыт кнігавыдання мае гуманітарны, часта дабрачынны, характар; мабілізуе фінансавы паспяховыя пласты насельніцтва (усякага роду мецэнатаў і іншых спонсараў, валанцёраў) на філантрапічнае дзейнасць, на інвестыцыі ў культурнае развіццё грамадства. Што тычыцца камерцыялізацыі, гісторыя паказвае, што гэты працэс не ідзе на карысць мастацтву, культурнай спадчыне; наадварот, істотна збядняе, абмяжоўвае іх. Выключна прагматычны, амаль утылітарны падыход да кнігавыдання пазбавілі б чалавецтва многіх шэдэўраў сусветнай класічнай літаратуры.

Ёсць у загаловак кнігі яшчэ слова «куфар». Вобраз куфра — таксама невыпадковы, прыкмета старадаўняга побыту, элемент архаічнай культуры. Як мне здаецца, выкарыстаны гэты вобраз для акцэнтацыі матыву мінуўшчыны, узмацнення ўласцівай свету казкі спецыфічнай аўры. Вядома, для захоўвання казак, як крыніцы канцэнтраванай сусветнай мудрасці, карысных ведаў, універсальных сродкаў выхавання дзяцей таксама падышлі б камоды, шафы-камандоры, камп'ютарныя сталы і іншая добра вядомая нам сучасная мэбля. Але толькі гадоў праз трыста.

Малады пісьменнік Андрэй Дарожкін запрашае свайго маленькага чытача ў падарожжа па часе, прапануе яму гэтую цікавую і карысную гульню. Каб у працэсе яе незнарок не страціць арыенціры, не заблукаць, аўтар мае дзейсныя сродкі і на гэты выпадак. Пуцяводнай ніткай у яго казках выступае душа чалавека, а магільным кампасам — любоў. Любоў да роднага краю, да нашых вытокаў, да свайго бліжняга...

Сустрэць на парозе

Гэта толькі частка маіх чытацкіх уражанняў ад кніг маладых аўтараў, агляд далёка не поўны. Але за гэтым гарызонтам нараджаюцца некаторыя высновы-абгульненні. Па зразумелых прычынах я не збіраюся каментавать накладны кніг дэбютантаў, а таксама патрабаванні да гэтага паказчыка. Добра відаць, што маладыя аўтары вельмі спяшаюцца. Спяшаюцца жыць, спяшаюцца акунуцца ў літаратурную рэчаіснасць, у свет творчасці, мастацтва і, вядома, як кожны з нас, спадзяюцца стаць у гэтым свеце сваімі — вядомымі, паспяховымі, запатрабаванымі. Мабыць, рытм жыцця, які дэманструе дынаміку паскарэння, шматлікім юным пісьменнікам у нечым перашкаджае. Усе мы і самі некалі былі маладымі, напэўна, можам успомніць сёе-тое з уласнага літаратурнага юнацтва. Памылкі? Гэта нармальна! Ідэалізм — таксама. Задача нас, дарослых, — своечасова выступіць у ролі навігатора ў гэтым царстве ілюзій і спакус, зберагчы прадстаўнікоў маладога пакалення ад расчараванняў, дапамагчы іх творчаму патэнцыялу раскрыцца паслядоўна і гарманічна. Калі б многія з маладых літаратараў Прынёманскага краю перш, чым выдаваць свае кнігі, адважыліся з іх рукапісамі спярша прыйсці да нас, сталых пісьменнікаў, яны маглі б атрымаць неабходную кансультацыю па актуальных пытаннях, папоўніць свой запас ведаў, уменняў і навыкаў на занятках створанай намі грамадскай літаратурнай школы. Было б менш нявырашаных і вельмі распаўсюджаных

пытанняў. Пагаджуся, што навучыць чалавека пісаць вершы немагчыма. Тым не менш, ёсць праблема пераадолення інфармацыйнага вакууму, матывацыя больш уважлівага погляду на некаторыя важныя нюансы літаратурнай творчасці, на асаблівасці працэсу нараджэння кніг і іншыя спадарожныя акалічнасці. Не сакрэт, што ў літаратуру прыходзяць маладыя прадстаўнікі розных прафесій, не толькі гуманітарый. Ва ўсіх па-рознаму сфармаваны эстэтычны густ, у кожнай асобы свае сацыяльна-псіхалагічныя асаблівасці (адукаванасць (не блытаць з адукацыяй!), тэмперамент, рысы характару, самаацэнка, грамадскія погляды). У пэўнай ступені ўсе яны — адлюстраванне нас. Нездарма яны цягнуцца да нас, імкнуцца ў гэты складаны, не заўсёды цёплы і ветлы космас пад назвай «Літаратура». Яркія, самадастатковыя, нясмелыя, дзёрзкія — розныя. Кожны з іх мае для гэтага свае падставы, свае гарызонты чаканняў ад чытачоў і іншых удзельнікаў літаратурнага працэсу. Хтосьці павінен іх сустрэць на гэтым рубяжы, яшчэ на парозе. Практыка паказвае, што ўсе яны маюць патрэбу ў інфармацыйнай падтрымцы і проста ў добрай парадзе, проста ў становачай рэакцыі на іх. Важна своечасова паказаць маладому літаратару розныя шляхі, набор мастацкіх сродкаў, пытанні з формай (а яны сустракаюцца нават у творчасці класікаў), пры неабходнасці прапанаваць стратэгічны жанравы манеўр (як прыклад, адмову ад традыцыйнай тэхнікі сілабатанічнага вершаскладання, пераход да так званых сінтэтычных жанраў лірычнай альбо эпічнай мініяцюры) і гэтак далей. Акрамя гэтага, існуе цэлы шэраг традыцыйных патрабаванняў, агульнапрызнаных стандартаў (напрыклад, які павінны быць парадак слоў у подпісы аўтара на вокладцы: імя плюс прозвішча, а не наадварот). Усё разам гэта можна назваць вельмі гучным, аўтарытэтным паняццем «дысцыпліна» і не менш важным у гэтым кантэксце яго сінонімам «культура».

Хто ведае — чым адгукнуцца нашы асветніцка-партнёрскія ўзаемаадносіны, наш «дыялог-культыватар» праз некалькі дзесяцігоддзяў... Дарэчы, ва ўмовах перадавых тэхналогій, і нам, сталым, ёсць чаму павучыцца ў маладых.

Знакаміты літаратурны інстытут імя А. М. Горкага, як вядома, знаходзіцца ў Маскве. А што ў нас, у Беларусі? Пры наяўнасці Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, іншых паважаных, аўтарытэтных структур ды ўстаноў, на жаль, у сферы літаратурнай творчасці працу на грамадскай аснове вядуць толькі розныя аматарскія літаб'яднанні. І вось гэтай справай занялася наша пісьменніцкая арганізацыя: створана грамадская літаратурная школа. «Навошта?» — спытаеце вы. Дзеля таго, што мы ўсе зацікаўлены ў працягу нашай агульнай справы, у развіцці літаратуры, ва ўзбагачэнні традыцый, у грамадскім адзінстве, у трывалай сувязі пакаленняў. Зацікаўлены не толькі на словах. Нездарма ў назве нашай творчай арганізацыі на першым месцы стаіць слова «саюз».